

АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

УДК 330.341; 338.23

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ – ДОМІНАНТА ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сірко А.В. – д.е.н., професор
Вінницький інститут економіки

Сьогодні увесь світ переживає дуже серйозні економічні, соціальні і політичні труднощі, які стали своєрідним тестом на випробування не лише для влади у тій чи іншій країні, але й для суспільства і для економічної науки, зокрема для тих її доктрин, які стали панівними, тобто сприймаються більшістю науковців і політичних діячів як найбільш правильні й адекватні сучасним економічним реаліям. Так, дуже серйозні проблеми постали перед об'єднаною Європою, яка тепер мусить перейматися борговими проблемами окремих своїх країн-учасниць єврозони, до яких чи не останнім додався Кіпр, який славиться як офшорний рай. До акцій протесту проти погіршення добробуту вдаються вже навіть представники так званого середнього класу, який раніше вважався гарантом стабільності (порядку) в суспільстві. Скрізь, як ми чуємо і бачимо із ЗМІ, чималі проблеми. Утім, проблеми нам даються, щоб ми ставали кращими у всіх відношеннях і просувалися вперед. Це – універсальний закон розвитку.

Та набагато складнішими і масштабнішими є проблеми, що стоять перед Україною. Тут куди не кинь – скрізь проблеми і одна гостріша іншої. Начебто і робляться спроби з боку влади їх вирішити, чуємо гучні заяви, ухвалюються якісь рішення у вигляді постанов уряду, законів і національних програм розвитку, але проблеми по суті не вирішуються, гострота їх ніяк не знімається, навпаки проблеми тільки додаються. Це вірна ознака того, що проблеми наші не тільки вкрай запущені (задавлені), але й взаємопов'язані, системні, комплексні, а відтак, потребують такого ж

системного підходу до їх вирішення. Україна – країна напівреформ.

Мені видається, що найбільшою сьогодні і найважливішою для майбутнього нашої країни економічною проблемою є проблема внутрішнього ринку. Внутрішній ринок показує: з одного боку, що власне виробляється всередині країни, а з другого, – що реалізується в країні, чия продукція, яка вона і хто має від неї більшу вигоду. Отож, внутрішній ринок є віддзеркаленням загального стану економіки країни: структури національного виробництва, ефективності регуляторної політики уряду, рівня добробуту населення тощо.

Наш вітчизняний внутрішній товарний ринок характеризується низкою негативних тенденцій, як-от:

– попри те, що, за методологією Всесвітнього економічного форуму, потенціал його оцінюється досить високо (у 2011-2012 рр. 37-ме місце серед 142 країн [1]), насправді український внутрішній ринок просідає, тобто його обсяги хоча і зростають, але надто повільно. А це говорить про низький рівень сукупного попиту, зокрема низьку купівельну спроможність населення і про слабкість стимулів до інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання;

– вітчизняний товарний ринок зорієнтований не стільки на українського виробника, скільки на імпорт дешевої продукції іноземного виробництва. Через це наше виробництво задавлене і вся країна постійно задихається від дефіциту валюти, який доводиться покривати зовнішніми запозиченнями і нарощуванням боргової піраміди (запозиченнями задля погашення старих боргів). Із 15 млрд. дол. чергового

траншу МВФ, якого домагається нинішній уряд, 6 млрд. дол. піде у залік існуючого боргу;

– через обмеженість внутрішнього сукупного попиту, як споживчого, так і інвестиційного, країна поставлена у надмірну залежність від товарного експорту, а перекошена структура цього експорту у бік сировини і напівфабрикатів говорить про те, що Україна перетворила себе у сировинний придаток економічно розвинених країн. Якщо у 1990 р. товарний експорт становив 35% від обсягу внутрішнього ринку, то в 1995 р. він зріс до 57,2% і майже не змінився донині (у 2011 р. – 54,2%). У 2011 р. частка сировини й напівфабрикатів перевищувала 60%. Це означає, що експорт став одним з найбільших джерел зростання доходів учасників внутрішнього ринку і, відповідно, сукупного попиту на ньому. А домінування у структурі експорту продукції з низькою доданою вартістю обмежує можливості уряду оперативного перемикаєти у кризові періоди реалізацію частини експортної продукції на внутрішній ринок шляхом стимулювання внутрішнього попиту, як це, приміром, зробили у Китаї. Ось чому серед країн, яких найбільше вразила світова фінансово-економічна криза, виявилася Україна: у 2009 р. ВВП України скоротився на 14,8% порівняно з попереднім роком [2, с.30]. Якщо зазирнути в історію, то такі темпи падіння мали місце, як правило, у тих країнах, які пережили війну або стихійні лиха. Причина цього – непомірна залежність від кон'юнктури світового ринку. Усі країни, без виключення, залежать від зовнішнього ринку, це об'єктивно, це зумовлено вигодами від участі в системі міжнародного поділу праці. Та коли країна живе від продажу сировинних ресурсів, а не кінцевої, високотехнологічної і тому дорогої за цінами продукції, то вона дуже вразлива до шоків зовнішньої кон'юнктури. Тоді вся економіка країни втрачає стійкість, до того ж вона з запізненням реагує на зовнішні кон'юнктурні впливи.

Таким чином, цілком очевидними є «провали» української держави, допущені у ході попередніх ринкових перетворень, які проявилися у негативних тенденціях розвитку вітчизняного внутрішнього ринку.

Розбудові цілісного і збалансованого внутрішнього ринку як запоруки відносної самодостатності та стійкості національної економіки упродовж усіх років державної незалежності влада не приділяла належної уваги, попервах покладаючись на саморегулюючі сили ринку, а затим обмежившись малоефективним ручним (ситуативним) впливом на господарські процеси.

Розвиток внутрішнього ринку має зрештою стати визначальним пріоритетом, або домінантою, економічної стратегії держави. Авжеж, таку серйозну справу, до якої не приступалися два десятки років, швидко не зробити. Це завдання радше на середньо- і довгострокову перспективу, адже кардинально поліпшити стан внутрішнього ринку та економічної безпеки країни можна тільки шляхом забезпечення розвитку виробництва вітчизняної продукції, орієнтованої, у першу чергу (!), на задоволення потреб власних споживачів – домогосподарств і підприємств.

Спираючись на аналіз реального стану та розуміння його чинників, визначимо основні стратегічні напрями розвитку внутрішнього ринку України:

– суттєве поліпшення інвестиційного клімату. Саме цей напрям інституційних реформ ми змушені ставити на перший план, оскільки Україна позиціонується у світових рейтингах як країна із несприйнятливим інвестиційним кліматом. Недопустимо високі ризики бізнес-діяльності пов'язані із незахищеністю прав власності, відсутністю незалежного судочинства, тотальною корупцією в органах влади, монополізацією найбільших товарних секторів наближеними до влади бізнес-групами тощо. Ці інституційні ризики не лише стають на заваді притоку внутрішніх і зовнішніх приватних інвестицій, а й спричиняють спотворення мотивації великого бізнесу до інвестувань в інноваційні проекти. Допоки існуватимуть можливості збагачення за рахунок різного роду сірих схем (мінімізації оподаткування, незаконного відшкодування ПДВ, неповернення кредиту, крадіжок бюджетних коштів при держзакупівлях тощо), істотних зрушень щодо наповнення внутрішнього ринку інноваційною

продукцією вітчизняного виробництва годі чекати;

– перехід до політики імпортозаміщення. Ідеться про заміну на внутрішньому ринку лише тих товарів і послуг, які масово імпортуються, і причому, що дуже важливо, товарами-замінниками вітчизняного виробництва більш конкурентоспроможними за співвідношенням «ціна – якість». Для прикладу, підняття митних бар'єрів проти імпорту іноземних легковиків заради більшої привабливості продукції вітчизняного автопрому проблеми в принципі ніяк не вирішує, а є лише перекладанням проблем виробників на кишені споживачів. Широкомасштабна політика імпортозаміщення передбачає реалізацію цілеспрямованих національних проєктів, котрі мають узгоджуватися з правилами СОТ. Політикою імпортозаміщення можна домогтися переорієнтації основної частини

нинішнього сировинного експорту на потреби внутрішнього виробництва, а значить, і на створення додаткових робочих місць та джерел доданої вартості;

– активізація промислової політики. Такої політики досі, попри усі декларації й наміри змінюваних при владі політичних команд, не проводилося. Промислова політика у світовій практиці є ефективним засобом структурної реконструкції національної економіки. З її допомогою відкриваються можливості штучного стимулювання розвитку галузей і підприємств високих технологій, прискореного переходу до більш прогресивних техніко-технологічних укладів. Таким чином створюються потужні і сучасні виробництва, орієнтовані не лише на попит на внутрішньому ринку, а на отримання конкурентних переваг на світових ринках.

Література

1 The Global Competitiveness report 2011-2012. Published by World Economic Forum, 2011, p. 498 (<http://www.weforum.org>).

2. Статистичний щорічник України за 2010 рік // Державний комітет статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2011.

УДК 339.13

ВПЛИВ АСИМЕТРІЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ВЗАЄМОДІЮ ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ НА РІЗНИХ РИНКАХ

Супрун Н.А. – д.е.н.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

Асиметрія інформації (англ. information asymmetry) – нерівномірний розподіл інформації, необхідної для укладання угод між потенційними діловими партнерами, що виникає внаслідок нерівноцінних можливостей доступу до джерел інформації різних господарських суб'єктів. Наявність різних можливостей доступу до джерел інформації та неоднакового рівня поінформованості різних суб'єктів бізнесу спричиняє формування нерівних конкурентних умов: суб'єкт, що володіє більшим обсягом інформації, може зловживати інформаційним ресурсом з метою отримання власної вигоди всупереч інтересам інших учасників господарської взаємодії. Предметом асиметрії інформації можуть бути дані щодо об'єкта чи суб'єкта

угоди; наявних, потенційних або ймовірних ризиків, що знижують ефективність угоди для суб'єкта, який не володіє повною та об'єктивною інформацією.

Відповідно до різних критеріїв асиметрія інформації може бути класифікована як:

- штучна або неумисна;
- повна або часткова;
- систематична або періодична;
- наявна або потенційно можлива.

В залежності від кількості сторін угоди, що зазнають нерівномірного розподілу інформаційного ресурсу асиметрія інформації може бути означена як одно-, дво- та багатостороння.

Вперше у світовій економічній науці явище асиметрії інформації проаналізоване